Kaasrahastanud
Euroopa Liit

CARE4TRAUMA

SOOPÕHISE VÄGIVALLA OHVRITE TUGITEENUSTE JA ÕIGUSKAITSE
KÄTTESAADAVUSE PARANDAMINE TRAUMATEADLIKU LÄHENEMISE KAUDU

Poliitikasoovitused
Eesti

MONDO DONNA ONLUS
GROUP ABD
Union of Women Members' Associations of Heraklion Prefecture
Women's Support and Information Center
There is a way out of violence!
SISST
autonomna ženska kuća zagreb

Care4Trauma

Poliitikasoovitused - Eesti

CARE4TRAUMA
Soopõhise vägivalla ohvrite tugiteenuste ja õiguskaitse kättesaadavuse parandamine traumateadliku lähenemise kaudu

Kaasrahastanud Euroopa Liit

Sisukord

Ülevaade 3
Mis on traumateadlik lähenemine? 4
Millised tegurid mõjutavad traumateadliku lähenemise rakendamist Eestis? 4
Naistekeskse õiguskaitse kättesaadavuse tagamine Eestis 7
Millised tegevused võivad avaldada Eestis kõige suuremat mõju? 9
Järeldused 12

Selle väljaande sisu eest vastutavad ainuisikuliselt projekti „Care4Trauma“ partnerid ning see ei pruugi kajastada Euroopa Liidu arvamust. Euroopa Liidu institutsioonid ega organid ega ükski nende nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas väljaandes esitatud teabe kasutamise eest.

Ülevaade

Traumateadliku lähenemise rakendamine ja vägivalla ohvriks langenud naistele parema ligipääsu tagamine õigusemõistmisele on oluline mitmel põhjusel. Esiteks kannatavad vägivalda kogenud naised sageli trauma pikaajaliste tagajärgede all, nagu post-traumaatiline stressihäire, depressioon ja ärevus. Need võivad avaldada märkimisväärset mõju nende füüsilisele ja emotsionaalsele tervisele, suhetele ja võimele osaleda ühiskonnas selle täisväärtusliku liikmena. Traumateadlikkusel põhineva lähenemisviisi rakendamisega saavad teenuseosutajad tagada, et osutatakse **teenust, mis arvestab vägivalda kogenud naiste ainulaadseid vajadusi ja kogemusi ning soodustab traumast paranemist ja taastumist**.

Teiseks seisavad vägivalda kogenud naised sageli silmitsi takistustega justiitssüsteemis. Nende hulka võivad kuuluda muu hulgas hirm kättemaksu ees, teadmiste puudumine menetlustoimingute kohta ja rahalised piirangud. **Teenuseosutajad saavad aidata neid takistusi kõrvaldada, hõlbustades paremat juurdepääsu õigusemõistmisele, ning tagada, et naistel oleks juurdepääs toetusele ja ressurssidele, mida nad vajavad juurdepääsuks õigusemõistmisele ja kurjategijate vastutusele võtmiseks.** See võib aidata ka edendada oma tegude eest vastutamise ja naiste õiguste austamise kultuuri ning anda tugeva sõnumi, et naistevastane vägivald ei ole aktsepteeritav. Kokkuvõttes on traumateadliku lähenemise rakendamine ja vägivalla ohvriks langenud naistele õigusemõistmisele parema juurdepääsu võimaldamine oluline **naiste tervise, turvalisuse ja heaolu edendamiseks ning õiglasema ja võrdsema ühiskonna loomiseks.**

Eesti – võtmepunktid

1. Puudub konkreetselt naistevastast vägivalda käsitlev seadus. Perevägivald ega paarisuhtevägivald ei ole konkreetselt määratletud süütegudena.
2. Soolisevägivalla levikut ja selle laiaulatuslikku mõju ohvritele tunnistatakse vähe või üldse mitte.
3. Oluline on tõsta spetsialistide ja avalikkuse teadlikkust kultuurilistest erinevustest.

Joonis 1. Peamised soovitused traumateadliku lähenemise rakendamiseks Eestis

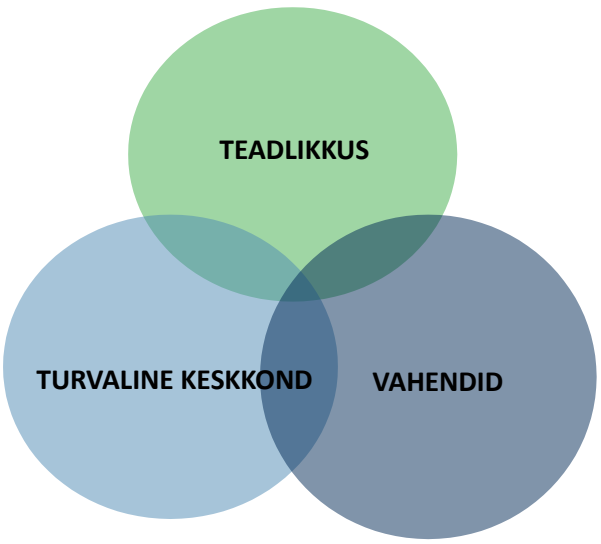

Peamised strateegiad soovituste rakendamiseks:

1. **Koolitused**
2. **Standardid ja järelevalve**
3. **Ametkondade vaheline koostöö**
4. **Ressursid ja toetus**
5. **Huvikaitse ja teadlikkuse tõstmine**

Kaasrahastanud Euroopa Liit

Mis on traumateadlik lähenemine?

Traumateadlik lähenemine on tervishoiu- ja sotsiaalteenuste osutamise viis, mis tunnistab trauma kõikehõlmavat mõju inimeste eludele ning püüab luua traumat kogenud inimestele turvalise, toetava ja tervendava keskkonna. See põhineb arusaamal, et traumat kogenud inimestel võivad olla mitmesugused füüsilised, emotsionaalsed ja psühholoogilised reaktsioonid, mis on sageli väljaspool nende kontrolli, ning et need reaktsioonid võivad mõjutada nende suhtlemist tervishoiu- ja sotsiaalteenuste pakkujatega. Traumateadlikku lähenemist saab rakendada paljudes tervishoiu- ja sotsiaalteenuste valdkondades, sealhulgas vaimse tervise, sõltuvusravi, esmatasandi arstiabi ja ohvriabiteenustes, näiteks koduvägivalla ja seksuaalkuritegude ohvrite tugikeskustes. Rakendades traumateadlikku lähenemist, saavad teenuseosutajad edendada tervenemist, vähendada häbimärgistamist ja anda inimestele võimaluse võtta oma taastumine iseenda kontrolli alla.

Millised tegurid mõjutavad traumateadliku lähenemise rakendamist Eestis?

Care4Trauma projekti käigus koostati riigipõhine aruanne, mis käsitles soolise vägivalla levikut Eestis, kuidas on tagatud ellujääjate ligipääs õiguskaitsele ja milliste takistustega nad kokku puutuvad. Samuti sisaldas see riiklike, piirkondlike ja kohalike õigusaktide, poliitikate, suuniste ja ohvriuuringute analüüsi seoses traumateadlike lähenemiste käsitlusega. Esmalt kaardistati asjakohased dokumendid ning seejärel teostati dokumendianalüüs vastavalt eelnevalt määratletud näitajatele. Dokumendid jaotati kolme rühma: strateegilised dokumendid (nt õigusaktid, suunised riigiasutustele, tegevus- ja strateegiakavad), organisatsioonilised poliitikadokumendid ja organisatsioonilised menetlusdokumendid.

Eesti vägivallapoliitika on sooneutraalne ja kuigi naistevastasest vägivallast räägitakse üha enam,

Traumateadliku lähenemise põhimõtted soolise vägivalla korral:

Turvalisus: Vägivalda kogenud naiste jaoks on oluline turvaline keskkond. Traumateadlikud põhimõtted tagavad, et teenuseosutajad rakendavad meetmeid füüsilise ja emotsionaalse turvalisuse tagamiseks, muuhulgas võimestav ja hinnanguvaba keelekasutus.

Usaldusväärsus: teenuseosutajad peavad looma usaldus-väärse suhte vägivalla ohvriga. See hõlmab läbipaistvust, austust ja usaldusväärsust kõigis suhtlustes.

Vabad valikud: vägivalla ohvritel peavad olema valikuvõimalused ja nad peavad saama ise otsustada abistamise/ raviprotsessi üle. Traumateadlik lähenemine tagab, et teenuseosutajad pakuvad ellujääjatele valikuid ja austavad nende otsuseid.

Koostöö: Koostöö teenuseosutajate ja traumat kogenud inimeste vahel on äärmiselt oluline põhimõte. Traumteadlik lähenemine julgustab teenuseosutajaid tegema koostööd ellujääjatega, sealhulgas kaasates neid oma elu ja turvalisust puudutavatesse otsustusprotsessidesse.

Jõustamine: naised, kes on kogenud vägivalda, on kogenud võimu ja kontrolli kaotamist. Traumateadliku lähenemise põhimõtete eesmärk on aidata taastada ja saavutada kontroll oma elu üle, pakkudes vajalikku informatsiooni, vahendeid ja tuge.

Kultuuriliste aspektidega arvestamine: Traumateadlik lähenemine arvestab, et kultuurilised erinevused mõjutavad kuidas naised kogevad ja reageerivad vägivallale. Oluline on teenuseosutajate kultuuritundlikkus.

Kaasrahastanud Euroopa Liit

käsitletakse Eesti poliitikaraamistikus naistevastast vägivalda eelkõige perevägivalla kontekstis.

Kokkuvõttes ei ole sooline vägivald Eestis piisavalt reguleeritud ning puudub konkreetne naistevastast vägivalda käsitlev seadus. Õiguskaitsesüsteemis kohaldatakse tavasid, millega on siseriiklikusse õigusesse üle võetud direktiiv 2012/29/EL, kuid need ei vasta alati ohvrite vajadustele, ning soolise vägivalla levikut ja selle mõju tunnistatakse vähe. On olemas põhimõtteline arusaam taasohvristamisest, kuid see ei ole piisav, ning kultuurilise pädevuse kontseptsiooni ei olnud arvesse võetud üheski analüüsitud dokumendis. Ohvritele teabe andmine on oluline, kuid seda võib takistada halduslik/õiguslik bürokraatia, õiguste selgitamise oskamatus või ohvrite vähene mõistmine. Puudujäägid Eesti õigussüsteemis esinevad peamiselt rakendamise tasandil, vaja on prioritiseerida naistevastast vägivalda kui konkreetset vägivallatüüpi ning arendada kultuuritundlikkust.

Joonis 2. **Ülevaade Eesti õigusaktidest ja poliitkadokumentidest**

<table>
<tr><th>Õigusaktid</th><th>Poliitika/teenuse dokumendid</th><th>Peamine sõnum:</th></tr>
<tr><td rowspan="2">• Kriminaalmenetluse seadustikus on sätestatud kuritegude kohtueelse menetluse ja kohtumenetluse kord ning kriminaalasjades tehtud lahendite täitmisele pööramise kord.</td><td rowspan="2">• Sotsiaalteenuste kvaliteedijuhised - sotsiaalteenuse osutaja peab sotsiaalteenuste osutamisel järgima suunistes sätestatud üldtunnustatud kvaliteedipõhimõtteid. Need põhimõtted on muuhulgas kohustuslikud naiste tugiteenuse osutamisel. Kvaliteediprintsiip "teenuse võimestav iseloom, kaasamine ja inimõigused" sätestab kriteeriumid isiku võimestamise kohta.</td><td>Soolise vägivalla levikut ja selle laiaulatuslikku mõju ohvritele tunnistatakse vähe või üldse mitte.</td></tr>
<tr><td>Ohvri haavatavuse ja tema vajaduste esikohale seadmise ning taasohvristamise vältimise põhimõte on kajastatud mitmes dokumendis, kuid seda ei ole piisavalt rakendatud.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ohvriabi seadus (seadus jõustus 01.04.2023)
- Perevägivalla ja seksuaal-vägivalla ohvrid saavad vaimset tuge, et aidata neil traumast taastuda.
- Psühhiaatrilist tuge traumast taastumiseks pakutakse kriminaalmenetluses tunnistajatele samadel alustel kui ohvrile.
- Parema abi osutamiseks saab Sotsiaalkindlustusamet vahetada andmeid teiste ohvriabi teenuste ja spetsialistidega, kui tegemist on kõrge riskiga täiskasvanud perevägivallaohvritega.
• Kuriteoohvrite hüvitised muutuvad kättesaadava-maks ja nende taotlemine lihtsamaks.</td><td rowspan="2">• Naiste tugikeskuse teenuse kirjeldus - Naiste tugikeskuse teenus on liitteenus, mille eesmärk on aidata kaasa naistevastase vägivalla ohvriks langenud naise pääsemisele vägivallast ja iseseisva toimetulekuvõime saavutamisele, pakkudes turvalist keskkonda ja nõustamist ning vajadusel ajutist majutust naisele ja temaga kaasasolevatele lastele. Suunistes kirjeldatakse üksikasjalikult põhiprintsiipe, kuidas toetada vägivalla ohvriks langenud naist, et ta saaks end turvaliselt tunda ja leida oma tugevused. Põhimõtted põhinevad tõdemusel, et naistevastane vägivald on levinud ja mõjutab ohvri suhteid ning süvendab raskusi toetuse otsimisel.</td><td>Vajadus tõsta spetsialistide ja avalikkuse teadlikkust kultuurilistest erinevustest.</td></tr>
<tr><td>Ohvrile teabe andmine on üks oluline aspekt, millega tuleb tegeleda. Vajadus selgitada ohvri õigusi ja nende kasutamise võimalusi ka ohvri lähedastele.</td></tr>
</table>

Veebiuuringu ja poolstruktureeritud intervjuude tulemused

Care4Trauma konsortsium töötas välja veebiküsitluse, millel oli kaks varianti sõltuvalt vastaja taustast, ning mis oli suunatud vastavalt kas sotsiaal- ja tervishoiu- või õigusvaldkonna spetsialistidele. Uuringus oli 19 küsimust ja 39 muutujat ning seda levitati e-posti ja sotsiaalmeedia kaudu asjaomastele sidusrühmadele, sealhulgas kohalikele omavalitsustele, ohvriabiüksustele ja erialaliitudele. Küsitlust hakkas täitma 130 inimest, kuid 43% neist jättis küsitluse pooleli ning 74 spetsialisti lõpetas selle.

Uuringus osales 50 sotsiaalteenuste spetsialisti, kellest 94% olid naised ja 6% mehed. Enamik vastanutest kuulus vanusegruppi 46-55 ja esindatud olid kõik Eesti piirkonnad. Enamik vastanutest töötab Põhja-Eestis.

Uuringust selgus, et enamikul Eesti sotsiaal- ja tervishoiuorganisatsioonidel puuduvad kirjalikud juhised, mis käsitlevad traumateadliku lähenemise rakendamist. Ainult 14% vastanutest teatas, et neil on kehtestatud konkreetsed juhised. Ilma ametlike struktuuride ja juhtkonna toetuseta on traumateadlike tavade rakendamine keeruline. Lisaks on vajalik ametkondade vahelise koostöö edendamine, kuna veerand teenustest ei jälgi ühiseid traumateadlikke eesmärke teiste organisatsioonidega. Kuigi 72% vastanutest teatas, et teabevahetus teiste organisatsioonidega on kehtestatud, väitis 28%, et teiste naistega ja nende lastega töötavate organisatsioonidega ei toimu suhtlemist.

Care4Trauma õigussüsteemile suunatud küsitlusele vastas 24 justiitssüsteemi esindajat, kes kõik olid kõrgharidusega. Enamik vastanutest olid naised (67%) ja enamik neist kuulus vanuserühma 36-45 (33%). Kümme vastajat (42%) olid kohtunikud ja 14 (58%) esindasid ringkonnaprokuröre, prokuröri abisid, advokaate ja juriste. Uuringus paluti vastajatel hinnata erinevaid väiteid traumateadlikke tavade ja lähenemisviiside kohta nende töökohas, kusjuures kategooriad hõlmasid organisatsioonilisi küsimusi, süsteemset koostööd ning naiste/ohvrite ja nende laste kohtlemist õigussüsteemis. Tulemused näitasid, et juhiste olemasolu on puudulik, sealhulgas kirjalike juhiste olemasolu, mis kohustaksid traumateadlikke tavasid järgima ja regulaarselt naisi ning nende lapsi võimaliku trauma osas hindama. Enamik vastanutest arvas siiski, et nende töökohal on olemas vastavad meetmed, mis toetavad abivajajaid kohtusüsteemis. Hinnang Eesti kohtusüsteemile üldiselt ja koostööle oli positiivne, kusjuures enamik vastanutest leidis, et süsteemi sidusrühmad kohtlevad üksteist lugupidavalt, arutavad traumaga seotud küsimusi partneritega ning kohtlevad naisi ja nende lapsi austusega ning annavad neile võimaluse väljendada oma vajadusi, muresid ja kogemusi. Siiski ei kasutata piisavalt hindamisvahendeid vägivalla või trauma avastamiseks. Lisaks väitis vaid 21% vastanutest, et nende töökohal on olemas konkreetsed meetmed töötajate toetamiseks, ning 38% tunnistas, et puuduvad juhised vägivalda kogenud naiste ja nende lastega töötavate töötajate toetamiseks.

Kokkuvõttes näitavad uuringu tulemused, et traumateadlike praktikate rakendamisel sotsiaal- ja tervishoiuteenustes on Eestis arenguruumi. Kirjalike põhimõtete ja juhendite puudumine traumat arvestavate tavade kasutamise kontrollimiseks viitab sellele, et paljud organisatsioonid peavad kehtestama konkreetsed strateegiad traumaatiliste kogemuste tuvastamiseks ja taasohvristamise vältimiseks. Siiski on ka positiivseid märke, näiteks traumateadliku lähenemise vajalikkuse

tunnistamine individuaalsel tasandil ja ametkondade vahelise koostöö arendamine viimastel aastatel. Sellegipoolest tuleb veelgi enam panustada, et tagada traumateadlike tavade kasutamine järjepidevalt kõigi asjaosaliste poolt ning et naistel ja nende lastel oleks juurdepääs õigeaegsele traumateadlikkule hindamisele. Uuringu tulemused on väärtuslikuks aluseks poliitikakujundajatele ja teenuseosutajatele, et parandada traumateadlike lähenemiste rakendamist Eesti sotsiaal- ja tervishoiuteenustes.

Justiits- ja sotsiaalsüsteemi spetsialistidega viidi lisaks läbi viis süvaintervjuud. Intervjueeritavatel on otsene kogemus naiste ja laste vastu suunatud vägivallaga Eestis. Intervjuudes uuriti osalejate kogemusi seoses traumateadlike lähenemisviiside tundmise, arendamise ja rakendamisega ning küsiti nende arvamusi selle kohta, kuidas ja miks selle lähenemisviisi kasutamine võiks parandada juurdepääsu õigusemõistmisele ja vägivalla ohvriks langenud naisi ja nende lapsi toetavatele teenustele. Tulemustest selgus, et peale naiste tugikeskuste teenusepakkujate puuduvad kirjalikud juhised ja meetmed, mis keskenduksid traumale, selle levikule vägivallaohvritest naiste puhul või vägivallaohvritele üldiselt. Intervjueeritavad nägid potentsiaalset kasu juhistest, mis toetaksid trauma sümptomite äratundmist ja traumast rääkimist traumat kogenud inimesega. Eestis rakendatav juhtumikorralduse mudel eeldab ellujäänu kaasamist, kuid ellujäänute aktiivset kaasamist või kaasamist poliitikate ja teenuste väljatöötamisse reaalsuses ei esine.

Naistekeskse õiguskaitse kättesaadavuse tagamine Eestis

Vägivalla ohvriks langenud naiste õiguskaitse kättesaadavuse takistused võivad olla märkimisväärsed ja mitmetahulised. Mõned peamised takistused, millega naised silmitsi seisavad, on hirm kättemaksu ees, teadmiste puudumine menetustoimingute ja õiguste kohta, rahalised piirangud, kultuuriline ja sotsiaalne häbimärgistamine ning ebapiisav toetus ja ressursid. Naised võivad kokku puutuda ka keelebarjääridega (24% Eesti elanikest moodustab nt vene rahvusvähemus (2022)), samuti diskrimineerimise ja eelarvamustega teenuseosutajate ja kohtusüsteemi enda poolt.

Nende takistuste ületamine nõuab mitmekülgset lähenemisviisi, mis käsitleb struktuuriliste ja süsteemsete aspektidega, mis kinnistavad soolist vägivalda ja piiravad juurdepääsu õigusemõistmisele, tegelemist. See hõlmab vastutuse võtmise ja naiste õiguste austamise kultuuri edendamist, teenuseosutajatele ja justiitsspetsialistidele koolituste pakkumist soolise vägivalla ja traumade küsimustes ning vägivalda kogenud naistele ressursside ja toetuse kättesaadavuse tagamist. Lisaks on oluline tegeleda soolise vägivalla algpõhjustega, nagu vaesus, sotsiaalne ebavõrdsus ja diskrimineerimine, ning töötama õiglasema ja võrdsema ühiskonna loomise nimel kõigi jaoks.

Joonis 3. **Vägivalla ohvriks langenud naiste õiguskaitse kättesaadavuse tugevused ja arenguvajadused Eestis**

	Tugevused	Arenguvajadused
1	Kõigis maakondades on vägivalla ohvritele saadaval naiste tugikeskuste teenus.	Vajadus pakutavate teenuste järjepideva hindamise järele, eriti seoses traumateadlike lähenemiste rakendamisega.
2	Spetsilistid tunnistavad traumateadliku lähenemise vajalikkust individuaalsel tasandil.	Organisatsioonid peavad kaasajastama oma juhendeid ja juhiseid, et traumateadlike lähenemiste rakendamine oleks osa igapäevatööst.
3	Koolitused lähisuhtevägivalla, perevägivalla ja traumateadliku lähemise teemadel on Eestis saadaval.	Pakutavad koolitused peavad olema kohustuslikud, järjepidevad ja kajastama tõenduspõhiseid tavasid.

Millised strateegiad võivad edendada traumateadliku lähenemise juurutamist vägivallaohvritega töötavates teenustes ja asutustes?

On mitmeid strateegiaid, mis võivad edendada traumateadliku lähenemise juurutamist vägivallaohvritega töötavates teenustes ja asutustes. Näiteks:

- **Koolituste pakkumine**: Töötajatele ja koostööpartneritele peab pakkuma traumateadlikku lähenemist käsitlevaid koolitusi. See võib aidata suurendada teadlikkust ja arusaamist traumateadliku lähenemise tähtsusest ning anda töötajatele oskusi ja teadmisi, mis on vajalikud traumateadliku lähenemise põhimõtete rakendamiseks oma töös.
- **Juhiste loomine ja meetmete rakendamine:** Tuleb luua juhiseid ja rakendada meetmeid, mis seavad traumateadliku lähenemise kasutamise prioriteediks ja tagavad, et see on integreeritud nende teenuse kõigisse aspektidesse. See võib aidata tagada, et traumateadlikkus ei oleks lihtsalt moesõna, vaid juhtpõhimõte, mis on integreeritud kõikidesse otsustusprotsessidesse.
- **Rahaliste stiimulite pakkumine:** Rahalisi stiimuleid võib pakkuda organisatsioonidele, kes näitavad üles pühendumust traumateadlike teenuste pakkumisele. See võib hõlmata koolituse, rakendustoetuse või muude traumateadliku lähenemise tõhusaks rakendamiseks vajalike ressursside rahastamist.
- **Vastutuse võtmise kultuuri loomine:** Asutusesiseselt peab seadma **mõõdetavad eesmärgid, jälgima edusamme ja hindama regulaarselt traumateadliku lähenemise rakendamise tõhusust.** See aitab tagada, et traumateadlikkus muutub aja jooksul prioriteediks ja et edusamme tehakse pidevalt.
- **Ametkondade vaheline koostöö:** Peab tegema koostööd teiste organisatsioonide, valitsusasutuste ja kogukonnarühmadega, et edendada traumateadliku lähenemise rakendamist ja koordineeritult võidelda soolise vägivalla vastu. Koostöö ja partnerlussuhted võivad aidata koondada ressursse, kogemusi ja teadmisi ning edendada ühist nägemust traumateadliku lähemise kohta.

Üldiselt nõuab traumateadliku lähenemise juurutamine terviklikku lähenemisviisi, mis käsitleb võimalike kultuurilisi, organisatsioonilisi ja süsteemseid takistusi. Neid strateegiaid rakendades saavad teenused ja institutsioonid luua traumateadlikkuma ja naistekesksema reageeringu soolise vägivalla suhtes, mis võib lõppkokkuvõttes aidata toetada ellujääjate taastumist.

Joonis 4. **Strateegilised tasandid traumateadliku lähenemise rakendamiseks Eestis**

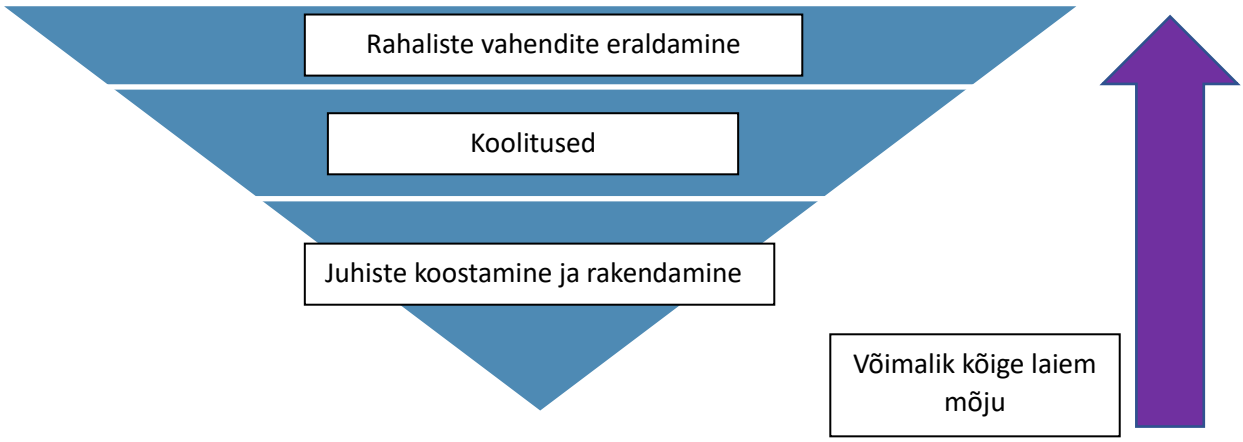

Joonis 5. **Näited traumateadliku lähenemise rakendamise kohta sotisaal- ja tervishoiusektoris ning justiitssüsteemis**

Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	Justiitssüsteem
Algatuse kirjeldus	
Personali koolitamine traumateadlike lähemiste osas, hindamisvahendite rakendamine patsientide trauma-ajaloo hindamiseks ning turvalise ja toetava keskkonna loomine.	Kohtunike, advokaatide ja kohtutöötajate koolitamine traumaga seotud lähenemisviiside ja keelekasutuse osas, hindamisvahendite kasutamine, et hinnata menetlusosaliste traumaajalugu, ning ressursside pakkumine ja suunamine traumaga seotud tugiteenustele.
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	**Justiitssüsteem**
Kohustuslikud koolitused	Kohustuslikud koolitused

Millised tegevused võivad avaldada Eestis kõige suuremat mõju?

Kõigi töötajate koolitamine traumateadlikkuse teemadel on oluline, et arendada ühist arusaamist trauma mõjust üksikisikutele ning vägivallaohvritele turvalise ja toetava keskkonna loomise tähtsusest. Koolitust võib pakkuda erinevates vormides, näiteks töötubade, veebikursuste või personalikoosolekute vormis. Samuti on oluline tagada koolituste järjepidevus, et tagada töötajatele juurdepääs uusimatele teadusuuringutele ja parimatele tavadele.

Samuti on oluline koostöö ja partnerluse loomine kogukonna organisatsioonide ja teiste teenusepakkujatega, et luua terviklik ja integreeritud lahendus vägivallaohvrite vajadustele. Koostöö

võib aidata tuvastada ja lahendada teenuste puudujääke ning tagada, et ohvrid saavad vajalikku toetust ja abi. Koostöö võib esineda mitmel erineval kujul, näiteks asutustevaheliste kokkulepetena, töörühmades osalemisena või võrgustikutöö arendamisena.

Selleks, et tagada naistevastase vägivalla ohvritele ja lastele suunatud traumapõhiste teenuste kõrge tase, tuleb välja töötada **hindamisvahendid**, mis võimaldavad anda objektiivset tagasisidet organisatsioonide pakutava teenuse ja toetuse kvaliteedi kohta.

Erinevate põhimõtete ning nende rakendamiseks vajalike meetmete ja strateegiate osas peaksid järgnevad neli valdkonda lähiaastatel Eestis paranema.

Tunnustamine - Projekti lõpuks olulisi muutusi ei toimu, kuna Eestis on soolise vägivalla mõju ja olemasolu üldiselt kõigis valdkondades tugevalt alahinnatud. Mõnes teenistuses/kohas seda isegi naeruvääristatakse. Enamik inimesi ei ole tõenäoliselt kuulnud, et seda liiki vägivald on olemas. Loodetavasti on inimesed viie aasta pärast vähemalt selle mõistega kursis. Kümne aasta pärast võiks olla minimaalne teadlikkus väljaspool väga spetsiifilist kogukonda (st spetsialistid, kes tegelevad selle teemaga).

Valikuvabadus ja kontrolli taastamine - Eestis toetavad seda eesmärki juhtumikorralduse põhimõtted. Reegel on olemas ja teada, kuid küsimus võib olla rakendamises. Kümne aasta pärast võib rakendamine olla hea.

Taasohvristamise vältimine - projekti lõpuks ei ole väliselt palju muutunud. Koolitused ja teadlikkuse tõstmine selles küsimuses on olulised, et muuta mõtlemist ja suhtumist traumasse. Loodetavasti on viie aasta pärast traumateadlikkuse alane koolitus järjepidev kohustuslik täiendkoolitus, mida tuleb aeg-ajalt korrata. Kümne aasta pärast võime olla olukorras, kus ei ole enam arutelu selle üle, kas traumateadlikkus on oluline või mitte.

Sekundaarne trauma - see eesmärk vajab pidevat tööd ja suhtlemist, sest inimesed kipuvad teisi aidates unustama oma vajadusi. Tööandjad peaksid tegema võimalikult lihtsaks juurdepääsu supersioonile ja muule vajalikule vaimse tervise toetusele. Kümne aasta pärast võiks teadlikkus olla tasemel, kus iga töötaja individuaalsetele vajadustele kohandatud supervisioon on kergesti kättesaadav (ilma bürokraatiata). Siiski on vaja ka pidevat arutelu enesehoolduse tähtsuse üle.

Joonis 6. **Traumateadlike põhimõtete järgi määratletud vajalikud rakendatavad meetmed justiitssüsteemis**

Põhimõte	Peamised meetmed	Peamised strateegiad
Tunnustus	Oluline on tunnustada naistevastast soolist vägivalda kui vägivalda, mis on suunatud naise vastu sellepärast, et ta on naine, või mis puudutab naisi ebaproportsionaalselt ning selle ulatuslikku ja kaugeleulatuvat mõju.	1. Personali koolitamine soolise vägivalla teemadel 2. Hindamisvahendite kasutamine
Emotsionaalne turvalisus	Ohvrite abivajadust hinnatakse õigeaegselt, et teha kindlaks, kas ja mil määral nad vajavad kaitset. Kuriteo tõttu märkimisväärset kahju kannatanud ohvritele antakse psühhosotsiaalset kriisiabi ja vajaduse korral saavad nad kriminaalmenetluse käigus lisatuge.	1. Aktiivne kuulamine turvalises keskkonnas 2. Traumateadliku lähenemise rakendamine
Valikuvabadus ja kontrolli taastamine	Teenuseosutaja peab järgima üldtunnustatud kvaliteedipõhimõtteid.	1. Võimestav huvikaitse 2. Traumateadliku lähenemise rakendamine
Võimestamine ja uute turvaliste suhete loomine	Turvalise ja toetava keskkonna loomine, kus ohver tunneb ennast mugavalt, et jagada oma kogemusi, mõtteid ja tundeid, toetab uute kontaktide loomist.	1. Toetavate suhete loomine 2. Grupitegevustes osalemise julgustamine
Taasohvristamise vältimine	Emotsionaalse ja psühholoogilise toe pakkumine. Selge ja järjepidev suhtlemine.	1. Traumateadlik suhtlemine 2. Valikuvabaduse ja kontrolli pakkumine
Kultuuritundlikkus	Kultuuriliste eelarvamuste äratundmine ja nendega tegelemine. Tõlketeenuste osutamine. Koostöö edendamine kultuurispetsiifiliste organisatsioonidega.	1. Koolitused 2. Koostöö MTÜdega
Sekundaarne trauma	Regulaarne järelevalve ja toetus. Enesehoolduse edendamine. Traumateadliku lähenemise alane koolitus. Toetava töökeskkonna edendamine.	1. Spetsialistid peavad seadma enesehoolduse prioriteediks, mis on peamine strateegia sekundaarse trauma vältimiseks. 2. Vägivallaohvritega töötavad spetsialistid peaksid saama põhjaliku traumateadliku lähenemise praktika koolituse, et omandada teadmised ja oskused, mis on vajalikud trauma äratundmiseks ja sellele tundlikult ja toetavalt reageerimiseks.

Kaasrahastanud Euroopa Liit

Järeldused

Kokkuvõttes on traumateadliku lähenemise rakendamiseks vaja süstemaatilisi muudatusi:

Töötada välja ja traumateadlikud juhised ja meetmed: Oluline on töötada välja ja võtta vastu meetmed, mis seavad traumateadlikkuse prioriteediks kõigis teenuste osutamise valdkondades, sealhulgas tervishoius, sotsiaalhoolekandes ja kohtusüsteemis. Need peaksid kajastama traumateadlikku lähenemisviisi ja andma juhiseid, kuidas pakkuda teenuseid, mis on tundlikud vägivalda kogenud naiste vajaduste suhtes.

Pakkuda koolitusi: Tervishoiu-, sotsiaal- ja kohtusüsteemis töötav personal ja spetsialistid peaksid saama koolitust traumateadliku lähenemise põhimõtete kohta ja kuidas neid oma töös rakendada. **Koolitus peaks olema kohustuslik, järjepidev ja kajastama tõenduspõhiseid tavasid.**

Eraldada traumateadliku lähenemise rakendamiseks rahalisi vahendeid: traumat arvestavate põhimõtete rakendamise toetamiseks tervishoius, sotsiaalhoolekandes ja kohtusüsteemis on vaja rahalisi vahendeid. See võib hõlmata koolituse, rakendustoetuse või muude traumateadliku lähenemise tõhusaks rakendamiseks vajalike ressursside rahastamist.

Edendada ametkondade vahelist kootööd: Ametkondade vaheline koostöö on oluline, et pakkuda terviklikku vastust soolisele vägivallale ja tagada, et vägivalda kogenud naised saaksid vajalikke teenuseid.

Traumateadlike lähemiste rakendamise järelevalve ja hindamine: Vastavad meetmed peaks edendama traumateadlike lähenemiste rakendamise järelevalvet ja hindamist, et tagada, et teenused vastavad vägivalda kogenud naiste vajadustele. See võib hõlmata juhiste rakendamise jälgimist, traumateadliku lähenemise alase koolituse tõhususe mõõtmist ja traumateadlike sekkumiste tulemuste hindamist.

Toetada uuringuid, mis keskenduvad traumateadliku lähenemise spetsiifikale: meetmed peaks toetama traumateadliku lähenemise põhimõtteid ja nende tõhusat rakendamist erinevates keskkondades käsitlevate uuringute läbi viimist. See võib hõlmata teadusuuringuid sekkumiste tõhususe kohta ja traumateadliku lähenemise rakendamise parimate tavade määratlemist.

101056671/Care4Trauma/JUST-2021-JACC

Project co-funded by the European Union's Justice Programme (JUST).

This publication was produced with the financial support of the European Union.

The contents of this publication are the sole responsibility of the Care4Trauma project and do not necessarily reflect the opinion of the European Union.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution - NonCommercial – ShareAlike 4.0 International License (CC BY-NCSA).

This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format for noncommercial purposes only, and only so long as attribution is given to the creator. If you remix, adapt, or build upon the material, you must license the modified material under identical terms.

CC BY-NC-SA includes the following elements:

BY BY – Credit must be given to the creator

NC NC – Only noncommercial uses of the work are permitted

SA SA – Adaptations must be shared under the same terms

Kaasrahastanud Euroopa Liit